

A múlt század három utolsó évtizedében érkezett a város fejlődésének arra a fokára, hogy művelődéstörténeti vonatkozásban joggal beszélhetünk országos jelentőségéről.

Ebben az időszakban lesz Szeged a Dél-Alföld legjelentősebb városává. Népiskolái osztályainak száma 1899-re 41-ről 83-ra emelkedik, két polgári iskolája, két gimnáziuma, tanítóképzője, főreáliskolája, fa- és fémipari szakiskolája, női ipariskolája, zeneiskolája, felső kereskedelmi iskolája működik — hogy csak az állami, illetve „községi” (városi) intézményeket említsük. (Melléjük a felekezetek és magánosok is tartottak fönn különféle szintű iskolákat és nevelőintézeteket.) A város költségvetésében a közművelődésre fordított összeg a század két utolsó évtizedében közel háromszorosára (114 ezer forintról 320 ezerre) emelkedett, s különféle (közületi és magán) alapítványok is támogatták-biztosították a művelődés ügyét.

1883-ban létesült a híres Somogyi-könyvtár, s 1900-ban már több mint húsz kisebb-nagyobb közkönyvtár működött a városban. (Jellemző adat, hogy a Somogyi-könyvtár 1898—99 tíz hónapjában 11 ezer olvasót tartott nyilván.)

Föllendült a helyi könyvkiadás (már 3 nyomda működött) és hírlapirodalom. A két híres, hosszú életű napilap (Szegedi Híradó és az évekig Mikszáthot is foglalkoztató Szegedi Napló) mellett egyre-másra alakultak hosszabb-rövidebb életű újságok. Az 1890-es években már önálló szépirodalmi folyóirat (Magyar Alföld címmel) létesült Szegeden.

A szegedi tudományos és irodalmi élet több sikerületlen kísérlet után

társadalmi intézményre lelt 1892-ben a Dugonics Társaságban. Mint már említettük, 1883-ban korszerű, reprezentatív, a pesti Népszínházhoz hasonló színház nyílt a városban, 1895-ben megkezdődött a Közművelődési Palota építése, amelyben a Somogyi-könyvtáron kívül helyet kaptak a múzeumi és képzőművészeti gyűjtemények is.

A nagyarányú föllendülés mögött részint a helyi polgárság korszerű megerősödése és az értelmiség gyors meggyarapodása, aktivitása, részint az állam támogatása állott. Nem lehet nem szólni az 1879-es árvízkatasztrófát követő újjáépítésnek a város fejlődésére nézve sorsdöntő voltáról. Az újjáépítést mind a város társadalmának vezető rétege, mind a kormányhatóságok olyan alkalomnak tekintették, amelyet messzemenően ki kell használniok a nagy lélekszámú, de provinciális mezőváros jellegű Szeged korszerű nagyvárossá fejlesztése érdekében. A közös erőfeszítésnek művelődéstörténeti vonatkozásban is rendkívül sokat köszönhet a város. (Többek között így jutott a Somogyi-könyvtár törzsanyagához, kapott hitelt modern, a közművelődést szolgáló építkezésekhez stb.)

Az imponáló és gyors fejlődésnek árnyoldala volt viszont az, hogy rohamosan mélyült a szakadék a város és közvetlen környéke között, és a tanyai iskolák lassú szaporodása (a század végén már vagy 40 működött), a tanyaközpontok kialakítása sem tudta ezt áthidalni. A századforduló már abban az anyagi és szellemi elmaradottságban találta a szegedi tanyavilágot, melyet Tömörkény megrendítő írásaiból ismerünk.

NACSA DY JÓZSEF